

Шелегон М.Б.

*магістр кафедри вокально-хорового,
хореографічного та образотворчого мистецтва
факультету початкової освіти та мистецтва,
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
м. Дрогобич, Україна
(krektwo@gmail.com)*

Стилістичний почерк живописця як засіб авторського вираження світу

У статті розкриваються й аналізуються засадничі аспекти авторського бачення і вираження світу у мистецтві живопису, окреслюються спонуки формування автором своєї індивідуальної стилістичної манери як одного із ключових наративів власне авторського трактування зображуваного. Дається визначення й обґрунтування, що всякі авторські художні бачення і вираження обумовлюються певними висхідними внутрішніми і зовнішніми чинниками (зокрема йдеться про п'ять таких чинників). Також робиться заувага, що процес «народження» тої чи іншої манери виражальності живописця в цілому сприймається як щось особливе нове, що привноситься у сучасний світ як результат його безпосередніх художньо-творчих пошуків. Проте, чимало всяких таких «нових» аспектів живописної виражальності, їх певних базових наративів вже використовувалися у минулому, зокрема на початках ХХ ст. Тому фактично сьогодні вони лиш «відроджуються», «входять» у своє нове життя, отримуючи ті чи інші нові форми свого безпосереднього втілення.

Ключові слова: мистецтво, живопис, індивідуальність, бачення, манера вираження, техніка письма, авторський почерк.

Stylistic handwriting of the painter as a means of authorial expression of the world

The article reveals and analyses the fundamental aspects of the author's vision and expression of the world in the art of painting, outlines the motivations of the author's formation of his individual stylistic manner as one of the key narratives of the author's own interpretation of the image. It is defined and substantiated that all author's artistic visions and expressions are determined by certain ascending internal and external factors (in particular, we are talking about five such factors). It

is also noted that the process of «birth» of this or that manner of expressiveness of the painter is generally perceived as something special new, which is brought into the modern world as a result of his direct artistic and creative searches. However, many such «new» aspects of pictorial expressiveness, their certain basic narratives were already used in the past, in particular at the beginning of the 20th century. Therefore, in fact, today they are only «reborn», «entering» their new life, receiving certain new forms of their direct embodiment.

Keywords: *art, painting, individuality, vision, manner of expression, writing technique, author's handwriting.*

Постановка проблеми. Образотворча діяльність, її види, результати і продукти безпосередніх поступів митців характеризуються своїм широким різноманіттям. Зрозуміло, що в світі графіки усе це постає в одних форматах, у живописі в інших, у царині скульптури ще по-іншому (Соловійова, 2017: с. 7). Обравши для розгляду сферу живопису, бачимо, що будь-які виражальні аспекти живописців, особливості трактування і подачі ними змальовуваного пронизані надзвичайно різними принципами, підходами, прийомами і засобами втілення задуманого. Одні художники надають перевагу реалістичному вираженню своїх творчих помислів, інші працюють у декоративному художньому ключі або у тих чи тих різновидах абстрактного мистецтва. Одні пишуть свої твори традиційними класичними техніками, інші прагнуть внести у світ художньої творчості якісь індивідуальні манери вираження задуманого (Касьяненко, 2018: с. 73). Отож, мистецькі прояви на засадах інноваційності є причиною бажань не просто виявляти у своїх творах особисте світобачення, розуміння життя, його прерогатив і векторів розвитку, а й шукати для цього різні оригінальні форми подачі зображуваного, досі не знані способи і прийоми його представлення в опрацьовуваному матеріалі. І саме до таких явищ, які так чи так виступають чинниками і виразниками сучасних стилістичних живописних трактувань унаочнюваного, звернена тема цієї наукової розвідки.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Аналіз наукових праць, які мають стосунок до проблеми, що розглядається, загалом

свідчить про те, що з розвитком видів образотворчого мистецтва, появою певних нових тенденцій у їхніх царинах, розширенням безпосередніх функцій та аспектів виражальності тих чи тих видів образотворчої продукції неодмінно активізуються процеси їх наукового вивчення, аналізування, характеризування тощо. Окрім того, чимало мистецтвознавчих досліджень сучасних український мистецьких практик (живописних, графічних, скульптурних) часто виходять за вузькодисциплінарні межі ключових галузей образотворчості. У різних форматах такого дискурсу розглядаються не лише якісні й ціннісні параметри нинішніх творчих поступів митців та породжуваних ними художніх явищ (Вишеславський, 2020: с. 12–14). Науковці, дослідники, критики мистецтва актуалізують питання, пов'язані з осмисленням контекстів сучасних комунікацій в мистецькому просторі, дослідженням онтології нових художніх форм, засадничих принципів їх презентації і реалізації, процесів транзитивності та трансгресії у сучасному мистецькому середовищі (Юр, 2016: с. 80).

У цьому плані найбільш актуальними для нас є ті дослідження, в яких розкривається інноваційність сучасних авторських поступів, манер, почерків, наративів живописного трактування зображуваного. Доречними тут назвати розвідки Р. Бачуріної, О. Бринзей, Б. Довгенка, О. Карпенко, О. Ляйтнер, Ю. Манченко, С. Панкевич, Л. Полудень, М. Рожиної, К. Чепурного, Н. Юріної-Вернидуб та ін. Значно глибшими й довершеними є наукові напрацювання Н. Авер'янової, О. Авраменко, А. Барановської, Н. Булавіної, В. Бурлаки, Г. Вишеславського, О. Голубця, К. Касьяненко, Т. Міронової, О. Петрової, М. Протас, Л. Савицької, О. Сидора-Гібелінди, В. Сидоренка, Г. Склярєнко, О. Соловійова, О. Тарасенко, А. Чебикіна, М. Юр, Ю. Юхимик, Л. Янковської, Р. Яціва та ін.

Мета статті. Розкрити засади авторського бачення і вираження світу у мистецтві живопису, диференціювати і проаналізувати їх ключовий наратив – стилістичну манеру трактування зображуваного.

Виклад основного матеріалу дослідження. У світі мистецтва часто можна чути, що справжній, істинний митець завжди перебуває

у пошуках «нового» і водночас актуального, доречного, затребуваного. Цим він утверджує себе, презентує загалу своє мистецьке «Я». Водночас через усякі такі дійства він прагне потрапити в ритм з тенденціями і проявами того часу, в якому живе і творить (Прокопович, 2016: с. 41). Як показує практика, іноді таке відбувається спонтанно, без усяких планувань і розрахунків, лише на інтуїтивному чутті ситуацій, «чуттєвому баченні» того, що може бути суттєвим, значимим, дієвим і т. ін. Значно частіше такі розвідки та уже ствердно визначені поступи піддаються чіткому структуруванню, з виведенням таких собі реалізаторських «алгоритмів» і навіть цілих «формул» на кшталт того, як правильно діяти, чому саме надавати перевагу, як цілеспрямовано досягати поставленої мети. Та як би там не було, сам концепт діяльності митця, зміст і характер результатів його роботи так чи так будуть піддаватися випробовуванням сьогодення і часів грядущих. І лише у тих поступках, де чільними будуть творчість, прагнення, копітка праця, щира відданість мистецтву, приходитимуть успіх і визнання.

Характерною компонентою таких індивідуальних проявів та поступів митців є їхня художня манера подачі відтворюваного, стилістика вираження у продуктах своєї творчої діяльності свого особистого «авторського почерку» (Авер'янова, 2015: с. 56). У царині творчості живописців такими передусім бачимо авторську техніку письма, авторські прийоми образного і фігуративного вираження унаочнюваного, певну вироблену власну концепцію (неординарний підхід, метод, наратив, стиль) його колористичного, пластичного, фактурного, в цілому загального трактування тощо.

Проведені спостереження у цьому напрямі показують, що інноваційний аспект «авторства» художника ніколи не виникає на «порожньому» місці, не з'являється нізвідки. Його природа хоч і зумовлена «творчою генетикою» особистості, закладеними у ній, а відтак і розвиненими задатками, набутими вміннями і навичками до «продукування» нового, нетипового, нестандартного (Бурлака, 2002: с. 11), все ж певною мірою причиновими тут виступають і різні зовнішні фактори. І серед них найбільш впливовими убачаємо

виражальні настрої в мистецтві, тенденції у тому чи тому виді його проявів, у сферах функціонування його продукції. Відповідно, звідси впливає, що в аспекті персонального художньо-творчого поступу, власне індивідуального творчого вираження митець так чи інакше «звертається» і до свого особистого творчого потенціалу, і до наративів тих віянь та настроїв, які побутують у сфері чи галузі того виду мистецтва, до якого відноситься його безпосередня діяльність.

Переносячи суть сказаного на живописну діяльність українських мистців сьогодення та недалекого минулого, сягаючи часів здобуття нашою країною незалежності, на аспекти їх безпосереднього авторського вираження, можна констатувати таке. Властиві їм художньо-творчі вираження, прагнення заявити про себе, презентувати своє світосприйняття тісно співіснували і продовжують бути у нерозривному зв'язку із актуальними тоді та зараз певними ключовими тенденціями. Даючи вичерпний аналіз подій і процесів, які мали місце в українській культурі та мистецтві упродовж означених років, В. Сидоренко конкретно вирізняє такі три провідні тенденції, з характерними загальними та локальними явищами, а саме:

- подолання наслідків згубного впливу на художню виражальність митців так званих «культурно-мистецьких ідей соцреалізму»; активізація процесів самоідентифікації у наративах національної вимовності мистецтва, зокрема образотворчого;

- повернення до модерністських мистецьких течій та напрямів розвитку мистецтва початку ХХ ст., переосмислення й актуалізація їх через призми культурно-мистецьких укладів сучасності;

- адаптування постмодерністських течій, інтегрування характерних для них наративів та дієвості у концепти «сучасного мистецького вираження»; моделювання нового, сучасного обличчя українського мистецтва, виведення і популяризація його на міжнародному рівні (Сидоренко, 2005: с. 52).

У руслі окреслених віянь і процесів у живописній творчості українських митців тими чи тими мірами актуалізувалися, по суті, ті засадничі принципи мистецтва, які були популярними на зламі двох

попередніх віків та у перші десятиліття останнього із них. Тут і різноманітні концепції, вибудовувані на синтезованих версіях продуктивних начал модернізму й авангарду, і розмаїті постмодерністські течії, з їх «ультрановими візуалізаціями» відтворюваного, і різного роду акцентно конкретизовані та зведені до уніфікацій наративи з духом абстракціонізму, експресіонізму, сюрреалізму, гротеску, епатажу і т. ін.

Відповідно, діяльнісний формат у кожному із таких напрямів зумовив пошуки «свого» неординарного художнього вираження. Цікавими манерами стилістичної подачі унаочнюваного, без усяких на них «цензурних табу», почали повнитися як сутнісно-видові ключі трактування зображуваного (на засадах реалістичних, декоративних, абстрактно-асоціативних контекстів вираження), так і його сюжетно-змістові лінії, буквально усіх жанрових діапазонів.

На технічно-виконавському рівні усе це конкретно проявлялося у розмаїтих динамічних пастозних прийомах роботи відкритими, яскраво промовистими барвами, або ж зведення їх цілісного, узагальненого звучання до явно «перевернутих», радикальних трансформацій кольоровідповідності між відтворюваним та його прямими чи опосередкованими природними аналогами. До переліку таких технічних специфік авторського живописного вираження жваво увірвалися всякі «заливки», «стікання», «штампування», «набризки», «задувки», надмірні рельєфно-фактурні трактування об'ємності форм і т. ін. Нове дихання отримали й розмаїті варіативності пуантилізму, роботи чітко вираженими округленими «крапками», різними геометризованими «цятками», довільними «плямами», всякими продовгуватими «рисками» та порівняно короткими «пунктирами», витіюватими геометризованими та «оживленими» лініями і т. ін. У формуваннях одних зображень почали показно переважати протиставлення величин і пластичних виражень унаочнюваного, контрастні сусідства кольорів і тонів. У інших творіннях мотиви виражальності, характер абстрагованості відтворюваних форм, площин, вкладуваних у них образних змістів, їхніх символічних підтекстів актуалізували різноманітні вальорні сентенції кольорових відношень,

відтворення легкості й тонкощів гри світла, барв, «повітряної» фактурності матеріалів, або ж навпаки, надто громіздких, «навантажувальних», зумисне перебільшуваних гротескних наративів.

Усі окреслені аспекти живописної виражальності отримали потужний розвиток та значно помножилися, в арифметичній прогресії. Кожен сучасний художник бачить їх на свій творчий лад, вкладає у них власне розуміння мистецького вираження, його відповідних смислових контекстів, засад і способів їх безпосереднього трактування як «відкритою», зрозумілою усім стилістикою живописної мови, так і певними образно-кодованими контекстами, з тими чи іншими символами, знаками, алегоріями і т. д.

Висновки. Характеризуючи авторські манери письма, з їх особливими стилістично-виражальними аспектами, якими формується обличчя сучасного українського живопису, приходимо до висновку, що всяке їхнє різноманіття надзвичайно обширне. Однак їхня безпосередня природа обумовлена п'ятьма висхідними аспектами. Це – 1) індивідуальний творчий потенціал митця; 2) зацікавленість певним стилем живопису, характерними для нього засадами і наративами відтворення зображуваного; 3) прагнення митця бути в «темах і виріях сучасних подій», відповідати своїми сутнісно-виражальними, художньо-стилістичними, техніко-виконавськими наративами тим настроям і віянням, якими живе сучасний світ мистецтва і на вітчизняних теренах, і в глобальному, міжнародному аспекті; 4) актуальність певних напрямів сучасного мистецтва, власне цікавих та небайдужих для митця, тенденції популяризації їх як сутнісно важливих і значних, реально затребуваних суспільством, окремими спільнотами тощо; 5) бажання митця зробити свій особистий вклад у розвиток того чи того виду сучасного мистецтва, примножити творчі здобутки в ньому і т. ін.

Процес «народження» тих чи тих манер виражальності живописців, їх безпосереднього почерку загалом сприймається як щось особливе нове, що привноситься у сучасний світ як результат безпосередніх художньо-творчих пошуків. Проте, з іншого боку, розгляду таких явищ, з аналізом їх під дещо іншим, власне історичним кутом і ракурсом,

приходимо до розуміння, що багато всякого такого «нового» – це такий собі умовний «рух уперед з певним поверненням назад». Чимало особливих аспектів живописної виражальності чи їх певних базових наративів вже використовувалися у минулому, зокрема на початках ХХ ст. Сьогодні вони лиш «відроджуються», «входять» у своє нове життя, отримуючи певні нові форми і наративи свого безпосереднього вираження, нові техніко-виконавські характеристики. Тому тут ще маємо усі підстави стверджувати, що світ сучасного українського живопису інтегрує в собі не лише реальні новаторства, а й ті чи ті давні мистецько-виражальні концепції, якими характерно повнилася живописна творчість наших попередників.

Список використаної літератури

1. Авер'янова, Н. (2015). Сучасне українське образотворче мистецтво : входження в європейський художній простір. *Українознавчий альманах* / КНУ ім. Тараса Шевченка. Вип. 18. С. 56–58.
2. Бурлака, В. (2002). Актуальне мистецтво на рубежі століть – спостереження ситуації. *Пластичне мистецтво*. № 1. С. 10–13.
3. Вишеславський, Г.А. (2020). Contemporary art України від андеграунду – до мейнстріму. Київ : ІПСМ НАМ України. 256 с.
4. Касьяненко, К.М., Янковська, Л.Є., Сапко, С.Є. (2021). Особливості українського живопису у постмодерністському вимірі. *Art and Design : науковий фаховий журнал*. № 3. С. 73–81.
5. Прокопович, Т.А. (2016). Експресія творів сучасного мистецтва. Живопис. *Вісник ХДАДМ*. № 3. С. 40–45.
6. Сидоренко, В. (2005). Візуальне мистецтво України кінця ХХ – початку ХХІ ст. *Сучасне мистецтво : Науковий збірник* / ІПСМ АМ України. Київ : «Акта», Вип. 2. С. 52–63.
7. Соловйова, Ю.О., Мкртічян, О.А. (2017). Українське мистецтво в історичному вимірі. Харків : Точка. 89 с.
8. Юр, М. (2016). Художня критика : авангард чи ар'єргард сучасного мистецтвознавства. *Треті Платонівські читання : тези доповідей Міжнар. наук. конференції* / НАОМА. Київ : Фенікс. С. 80–81.